

การแพทย์แผนจีน ในศตวรรษที่ 21

Traditional Chinese Medicine in 21st Century

ฯพณฯ ศาสตราจารย์ชี้อิงจิง*

H.E.Prof. She Jing

ในปัจจุบัน ศาสตร์การแพทย์แผนจีนเป็นที่สนใจของนานาประเทศ การดูแลสุขภาพทั้งการใช้สมุนไพร การฝังเข็ม และการยูกุนา ซึ่งประชาชนชาวจีนทั่วไปได้ใช้ศาสตร์การแพทย์ดังกล่าวในการส่งเสริมสุขภาพของตนเองและครอบครัวในชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาหลายพันปี ศาสตร์การแพทย์แผนจีนจึงเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชนชาติจีน ซึ่งรัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญในการสืบทอดและพัฒนาศาสตร์การแพทย์แผนจีนให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์และใช้ผสมผสานแผนตะวันตกได้อย่างกลมกลืน โดยการนำข้อดีของแต่ละศาสตร์มาเสริมกัน เพื่อประสิทธิผลในการส่งเสริม รักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพสุขภาพของประชาชนให้ดีที่สุด

ลักษณะเด่นที่เป็นที่สนใจของชาวโลกก็คือ ปรัชญาเรื่องสุขภาพ แพทย์จีนมองสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งมีผลทำให้มนุษย์รู้จักความหมายของชีวิต และความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนของส่วนต่างๆ ของร่างกาย การขาดสมดุลในส่วนใดส่วนหนึ่งมีผลต่อความผิดปกติของมนุษย์ในภาพรวม การแพทย์แผนจีนมองความสมดุลของชีวิตว่าเกิดจากความสมดุลระหว่างตัวมนุษย์เองกับสิ่งแวดล้อม เมื่อเกิดความไม่สมดุล ก็จะทำให้ร่างกายเกิดความเจ็บป่วย ในการรักษาแพทย์แผนจีนจึงมุ่งที่จะปรับร่างกายให้เข้าสู่สมดุลใหม่ โดยการแก้ไขที่สาเหตุของความไม่สมดุล ด้วยแนวคิดดังกล่าวแพทย์จีนตั้งแต่ในอดีตจึงมุ่งที่การส่งเสริมป้องกัน ลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรค เน้นการแก้ไขความไม่สมดุลตั้งแต่ในระยะแรก เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ แต่เมื่อเกิดความเจ็บป่วยก็จะปรับสมดุลของร่างกายควบคู่ไปกับการรักษาโรค ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของการแพทย์แผนตะวันตกในปัจจุบันที่จะส่งเสริมสุขภาพของประชาชนเป็นหลัก ทำให้รัฐบาลไม่ต้องเสียเงินงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อการรักษาโรค

ศาสตร์การแพทย์แผนจีนยังมีความเป็นเอกลักษณ์ในการตรวจวินิจฉัยโรค โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และจักรวาล ซึ่งจะตอบสนองกันทั้งปัจจัยทั้งภายในและภายนอก การแพทย์แผนจีนมีวิธีการตรวจวินิจฉัย 4 ประการ ได้แก่

*รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข สาธารณรัฐประชาชนจีน

1. การดู
2. การฟัง
3. การถามและการดมกลิ่น
4. การตรวจชีพจร

ข้อมูลจากการตรวจทั้งสี่วิธีจะนำมาวิเคราะห์จำแนกความไม่สมดุลของอวัยวะภายในและระบบลมปราณที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การวางแผนการรักษาตามสภาวะการขาดสมดุลที่ตรวจพบ วิธีการตรวจวิเคราะห์โรคดังกล่าว จึงเป็นที่สนใจของแพทย์แผนตะวันตกเป็นอย่างมาก

ลักษณะที่น่าสนใจของศาสตร์การแพทย์แผนจีนอีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการที่นำมาใช้ในการดูแลสุขภาพมีทั้งการใช้ยาและวิธีการที่ไม่ใช้ยา ยาตำรับจะประกอบด้วยสมุนไพรหลาย ๆ ชนิด สมุนไพรแต่ละตัวจะทำหน้าที่ประสานกันในการปรับสมดุลระบบอวัยวะที่ผิดปกติของร่างกายให้กลับสู่สภาพการทำงานปกติเป็นวิธีที่แพทย์จีนใช้อยู่เป็นประจำ สำหรับการรักษาที่ไม่ใช้ยา แพทย์จีนก็มีวิธีการต่างๆ เช่น การฝังเข็ม (Acupuncture) และการนวดแบบทุยนา (Tuana) ซึ่งวิธีการรักษาทั้ง 2 แบบนี้ แพทย์จีนคิดค้นขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการปรับสมดุลของร่างกายผ่านจุดฝังเข็มบนเส้นลมปราณ พลังลมปราณเมื่อเกิดการไหลเวียนไม่สะดวกทำให้เกิดโรค เมื่อปรับให้มีการไหลเวียนเป็นปกติโดยวิธีการรักษาทั้ง 2 ดังกล่าว ร่างกายจะกลับสู่ความสมดุลปกติ วิธีทั้งสองได้รับความนิยมอย่างสูงทั้งในโลกตะวันออกและตะวันตก หลายๆ ประเทศก็ได้้นำการฝังเข็มไปใช้ในระบบบริการสุขภาพรวมกับการแพทย์แผนตะวันตก

ในด้านตำราศาสตร์การแพทย์แผนจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่าของมนุษยชาติ เพราะเป็นสิ่งที่ใช้เวลาคิดค้นเป็นพันปีนั้น ปัจจุบันพบว่ามีคัมภีร์จีนตั้งแต่หลายพันปีที่แล้ว ได้ถูกนำมาตีพิมพ์ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ปัจจุบันและนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน

ศาสตร์การแพทย์แผนจีนเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแขนงหนึ่ง จุดเด่นอยู่ที่หลักแนวคิดความเป็นเหตุผล และประสบการณ์การใช้ดูแลสุขภาพประชาชนเป็นเวลายาวนาน และเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ชีวิตประจำวันของชาวจีน มีการผสมผสานวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเข้าเป็นหนึ่งเดียวในการดูแลสุขภาพ เป็นความรู้ที่มนุษย์ต้องทำความเข้าใจด้วยตนเอง และเป็นแนวทางใหม่ในการดูแลสุขภาพของประชาชน

ปัจจุบันรัฐบาลจีนได้นำศาสตร์การแพทย์แผนจีนมาผสมผสานกับศาสตร์การแพทย์แผนตะวันตกในระบบประกันสุขภาพประชาชน ประเทศจีนมีโรงพยาบาลแผนจีนประมาณ 2,600 แห่ง มีจำนวนเตียงมากกว่า 250,000 เตียง และร้อยละ 90 ของโรงพยาบาลที่รักษาด้วยการแพทย์แผนตะวันตก โรงพยาบาลปัจจุบันส่วนใหญ่มีแผนกแพทย์จีนอยู่ด้วย ที่นิยมได้แก่ การฝังเข็ม ทุยนา ในทางกลับกัน โรงพยาบาลแผนจีนมีแผนกแพทย์ตะวันตกอยู่ด้วย ประชาชนสามารถเลือกใช้บริการรักษาโรคได้ทั้งสองแผน จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 70 ของประชาชนยอมรับการแพทย์แบบผสมผสาน และในการปฏิรูปสาธารณสุขที่ผ่านมามีบริการการแพทย์แผนจีนได้จัดไว้ในระบบบริการการแพทย์พื้นฐาน โดยสามารถเบิกจ่ายค่ารักษาได้ในระบบประกันสุขภาพ

ในสถานพยาบาลระดับโรงพยาบาลชุมชน สถานีอนามัย และสถานป้องกันโรคในชุมชน ก็ได้นำศาสตร์การแพทย์แผนจีนนำไปศึกษาวิจัยให้บริการด้วยประสิทธิภาพสูง ขณะนี้ประเทศจีนมีหมอชาวบ้านจำนวนประมาณ 1.33 ล้านคน เป็นหมอจีนประมาณครึ่งหนึ่ง และเป็นการแพทย์พื้นบ้านต่างๆ ที่ได้นำมาใช้ในระบบประกันสุขภาพด้วย เช่น การแพทย์ทิเบต การแพทย์มองโกเลีย การแพทย์หว่า และการแพทย์ไทยลื้อ เป็นต้น

ในด้านการจัดระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสตร์การแพทย์แผนจีน และผลิตแพทย์แผนจีน รัฐบาลจีนได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีในระดับมหาวิทยาลัย ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยการแพทย์แผนจีน และการแพทย์พื้นบ้าน จำนวน 27 แห่ง ในแต่ละปีจะมีการผลิตหมอจีนและหมอพื้นบ้านได้มากกว่า 30,000 คน การพัฒนาระบบการศึกษาดังกล่าว ทำให้มาตรฐานแพทย์จีน หมอจีนและหมอพื้นบ้านมีทั้งปริมาณและคุณภาพมารับใช้สังคมได้อย่างเพียงพอ

นอกจากการพัฒนาคุณภาพแพทย์จีนแล้ว รัฐบาลยังให้ความสำคัญในการพัฒนาความรู้ทางวิชาการของศาสตร์การแพทย์แผนจีน โดยการศึกษาวิจัยทั้งทางด้านการแพทย์แผนจีนพื้นฐาน การแพทย์แผนจีนทางคลินิก ที่สำคัญได้แก่ การศึกษาสายการแพทย์โรคตามแนวศาสตร์การแพทย์แผนจีนด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ปัจจุบัน การศึกษาทฤษฎีพื้นฐานและระบบเส้นลมปราณของการฝังเข็มการศึกษาตำรับยาจีนในการรักษาโรคเกี่ยวกับกระดูก ลำไส้ ผิวหนัง โรคระบบอวัยวะสืบพันธุ์สตรีต่างๆ การศึกษาโรคไม่ติดต่อที่พบบ่อยทำให้การแพทย์แผนตะวันออกผลิตภันท์ยาจีน เป็นผลผลิตที่มีส่วนสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ ประเทศจีนมีสมุนไพรจากธรรมชาติที่ใช้เป็นยามากกว่า 12,800 ชนิด ในตำรายามีตำรับยามากกว่า 100,000 ตำรับ จากองค์ความรู้ที่มีมาแต่ครั้งโบราณ เป็นพื้นฐานของการพัฒนายาและตำรับยาใหม่ ตำรับยาต่าง ๆ มีประวัติการศึกษาค้นคว้า และใช้รักษาประชาชนเป็นเวลายาวนาน เมื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยตามหลักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่จะช่วยในการลดต้นทุนการผลิตได้มาก มีความปลอดภัยสูง ทำให้สมุนไพรจีนเป็นที่สนใจในการทำการศึกษาวิจัยในหลายๆ ประเทศ ปัจจุบันผลิตภันท์ยาสำเร็จรูปมากกว่า 5,000 รายการ เป็นผลิตภันท์ที่ประชาชนเลือกใช้มากภายในประเทศ

แหล่งสมุนไพรจีนได้กลายเป็นกำลังสำคัญในตลาดผู้บริโภค สมุนไพรสามารถนำมาผลิตเป็นยารักษาโรค เคมีภัณฑ์ อาหารเสริม เมื่อผ่านกระบวนการพัฒนาตามมาตรฐานสากลยังสามารถส่งเสริมให้มีการปลูก และพัฒนาทางด้านเกษตรขนาดใหญ่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางการเกษตรแบบอุตสาหกรรมต่อไปได้

จะเห็นได้ว่าศาสตร์การแพทย์แผนจีนเป็นสมบัติอันล้ำค่าในศตวรรษใหม่นี้ รัฐบาลจีนได้กำหนดให้ศาสตร์การแพทย์แบบผสมผสาน (แผนจีนร่วมกับแพทย์แผนตะวันตก) เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการบริการสุขภาพประชาชน เน้นความสำคัญของการพัฒนายาจีน โดยกำหนดให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืน เพื่อให้การแพทย์และยาจีนได้รับการพัฒนาด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ปัจจุบัน พัฒนาการเพื่อบูรณาการพื้นฐานและหลักการปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการผสมผสานของศาสตร์การแพทย์แผนจีน การแพทย์แผนตะวันตก รวมทั้งการแพทย์พื้นบ้านต่างๆ